

Hizkuntz normalkuntzarako estrategiak

Gu re hizkuntz normalkuntzarako ahaleginetan ahalik eta emaitzarik emankorrenak lortu nahi baditugu estrategia egokia ezartzea ezinbestekoa zaigu, iragan apirilean Bartzelonan izandako *Congres Mundial sobre Políticas Lingüísticas*-ean Albert Bastardas-ek zioen bezala:

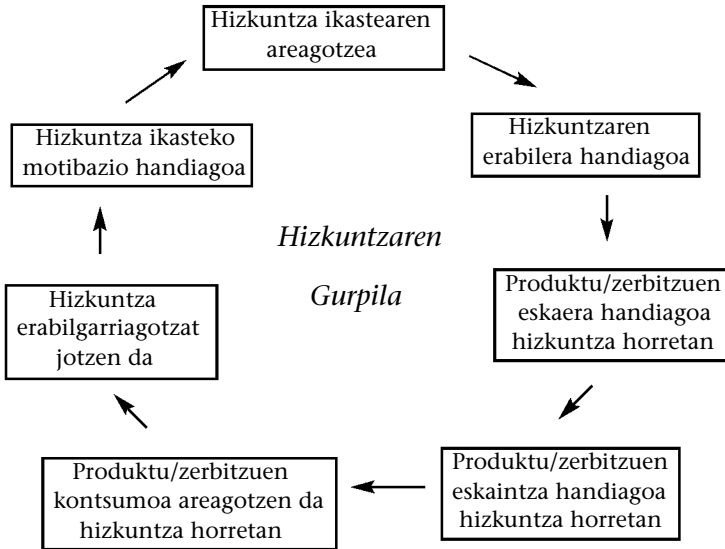
...we would need to be able to make a clear decision about what policies are required in which type of situation at which stage of development and in which historical contexts (http://cultura.gencat.es/llengcat/noves/hemeroteca/metodologia/a_bastardas1_9.htm).

Beraz, ezarri beharreko politikak hautatzerakoan, aurretik beharrezkoa zaigu, besteak beste, egoera-mota zein den, normalkuntzaren zein urratsetan gauden, eta ingurune historikoa nolakoa den ondo jakitea eta kontuan hartzea.

Eta han-hemen burututako ekimenen arabera euskalgintzak mimetismo hutsez —eta, ondorioz, era desegokian— jokatzeko zer-nolako joera izan duen ikusita, go-goeta honen oinarrian estrategia soziolinguistiko egokiaren garrantzia eta horrek eskatzen duen hausnarketa nahiz malgutasuna azpimarratu nahi dira.

Hizkuntzaren Gurpila

Ildo horretatik, aipaturiko kongresu horretan aurkeztu zen lan batean (http://www.linguapax.org/congres/Tallers/article2_cat.html), *Hizkuntzaren Gurpilaren (Roda de la llengua)* ideia erabili zen, egileek euren lanaren nondik norakoa zehatz-mehatz kokatzeko; hona hemen zertan datzan:

Hizkuntzaren Gurpil horrek ederki lagun dezake, bere baitako zazpi elementuen arabera, hizkuntz normalkuntzaren ahuleziak eta indarguneak antzematen; baita hizkuntz errealitatea eraldatzeko saioei ekin orduko, jarraitu beharreko estrategia finkatzen ere: Zein da gure abiapuntua? Zein urratsetan gaude? Zer ekimen motatan jarri behar ditugu bereziki gure indarra eta kemena? Azken finean, Albert Bastardasek jarritako itaunei erantzuteko balioko digu *Gurpil* horrek. Azter dezagun adibide pare bat eredu horren argira.

Lekuan lekuko estrategia egokiaren atzetik

Demagun euskararen ezaguera eta erabilera oso hedatuak dituen udalerrri bateko biztanleek euren hizkuntzarekiko atxikimendu eta engaiamendu handiak adierazten dituztela; eta giro horri erantzun nahirik, udalak herriko denda eta lantegietan euskararen erabilera normaltzeko plangintza abian jartzeko proposamena luzatzen duela. Halako baldintzetan, ekimen horri ekitea txalagarria ez

ezik, posiblea ere bada: Hizkuntzaren Gurpilaren arabera, *euskarazko produktu/zerbitzuen eskaera* handia asebetetze aldera *euskarazko produktu/zerbitzuen eskaintza* handiagoarekin erantzungo da, hartara, jendearen *euskarazko kontsumoa* ere areagotuko da. Abiapuntua errealista denez *Hizkuntzaren Gurpila* badabil; hots, euskalduntze-saio horrek arrakastatsua izateko aukera ederra du.

Goazen bigarren adibidearekin, eta koka gaitzen hiri koskor eta erdaldun batean, non euskaldunak kopuru itxuroso samarra osatzeraino ere egon badauden, baina sakabanatuta; hau da, elkarren arteko harremanik gabe. Bestalde, erdaldunek ez dute euskara berreskuratzeko en-gaiamendurik adierazten. Bestela esanda, ez dago euskal hiztunen komunitaterik, ezta euskararen aldeko giorik ere. Ingurune erdaldun horretan, euskaldunek ez dute euren burua legitimatuta sentituko euskararen aldeko aldarrikapenik egiteko eta, beraz, *euskarazko produktu/zerbitzuen eskaera* handirik ez da egongo.

Gauzak horrela, udalak lehenengo kasuko neurri berbera bultzatzekotan —denda eta lantegietan euskararen erabilera normaltzeko proposamena—, atarramentu onik ez zuen aterako. Batetik, herritar askok, halako neurriak hartzeko premiarik sentitu ezean, *euskarazko produktu/zerbitzuen eskaintza* areagotzeko saioa artifizialtzat eta alferrikakotzat joko lukete. Bestetik, hizkuntz normalkuntzak sakrifizioak eta nekeak dakartzala kontuan hartuta, proposamen horrek zailtasun ugari aurkituko zituen asaldatutako dendari eta ugazaba askoren aldetik, besteak beste. Egoera horretan, horrela jokatzea *Hizkuntzaren Gurpilaren* logikari muzin egitea litzateke: eman nahi den pausorako ezinbestekoa den baldintzarik ez dago-eta.

Bigarren adibide horretan, hizkuntz-normalkuntza saioak abiapuntu sendoagoa eta bikoitza landu beharko luke aurretik. Batetik, dauden euskaldunekin hiztun komunitatea osatu, horren ondorioz hizkuntzaren erabilera eta prestigioa areagotzea lortu arte. Bestetik, hizkuntz pluraltasunaz eta gutxiengo euskaldunaren eskubideaz erdaldunak eta euskaldunak kontzientziatu. Soilik horrela ibiliko zen txukun *Hizkuntzaren Gurpila*.

Etorkin berriak eta hizkuntz estrategia

Hizpide bihurtu zaigu etorkin berrien auzia egungo gizartean, eta zurrumbilo horretan euskalgintza ez da salbuespena izan.

Beste herrietan ere, Quebecen kasu, garrantzi handia eman zaio etorkin berrien hizkuntz hautuari: frantsesaren aldeko hizkuntz integrazioari, inertziak ingeles boteretsuaren alde jo ez dezaten. Eta gurean ere, etorkin berrien aurrean nola jokatu behar den sakon hausnartu behar da; izan ere, eta arestian esan bezala, mimetikoki —ez era egokienean— jokatzeko arriskua dago.

Gogora dezagun euskalgintzaren baliabideak mugatuak direla eta, era berean, horiekin ahalik eta mozkin oparoena ateratzea dugula helburu; ez, jo eta su norabide garbirik gabe jardun eta gure indar apurrak alferrik xahutu. Badu zerikusirik etorkin berriekiko estrategiak indarrak alferrik erabiltzearekin? Baietz, uste dut; ikus dezagun nola.

Heri nahiko euskaldun batean, non euskararen normalkuntza bide onetik doan, etorkin berrien kopurua (biztanleriaren %1 edo %2koa, adibidez) erabakigarria izan daiteke gure hizkuntzaren aldeko martxa galgatzeko edo geldiarazteko. Kasu honetan aintzat hartzekoak izango dira etorkinen hizkuntz joerak eta, seguru asko, euskararen normalkuntzarako lehentasunen artean elementu hori ere sartu beharko dugu, normalkuntzaren beste pauso gehienak ondo bideratuta eta bermatuta baitaude.

Jo dezagun, berriz, ingurune erdaldun batera, non euskaldunen proportzioa ehuneko hamar ingurukoa baino ez den; halakoetan, etorkinen auzia euskalgintzaren lehentasunen artean sartu beharko ote da? Ezetz uste dut, mozkin oparoagoak lortzeko beste hamaika lan-esparru emankorrago topatuko dugulako. Adibidez, hezkuntzan azalez euskaldundu diren familia erdaldunetako neska-mutilak; hauek, errefortzu eta laguntza jarraiturik jaso ezean, erraz gal ditzakete kili-kolo dituzten euskarazko trebeziak, erdal komunitatearen indarpean. Gazte euskaldun berr horiek lehenetsi beharko genituzke gure normaltze-saioetan, ez etorkin berriak.

Belaunaldi euskaldun *abandonatuarentzako* estrategiak

Estrategiak estrategia, Xamarrek (*Euskaldunon Egunkaria*, 2002-08-16) artikulu batetik jasotzen zuen ideiaz jardungo dugu ondoren. Deigarria egin zitzaidan iritzia hauxen, hitzez hitz:

«Bada, halere, gutxi aipatzen den belaunaldi bat, idiliko-tasan batetik errealitate gordinera etorri garenok, ikastoletako mundu fantasiatu batetik ghetoen mundura. Erdara ezinbestekoa eta euskara kondena antzekoa dena. Gizarteak sortu gaitu, babesten gaitu baina itxuraz espazio txikituetara ere baztertu nahi gaitu. Abandonuan sentitzen den belaunaldia gara». (Josu Lartategi, *Goizalde, Deia* 07-30).

Hori irakurrita, sentimendu biziak eta kontrajarriak piztu zitzaizkidan, hala haserrezkoak nola ulermenezkoak. Eta uste dut batzuek eta besteek badutela agertzeko zergatia.

Nola ote da posible pribilegiatua den belaunaldiak —ez soilik euskara jaso eta hizkuntza horretan nahikoa ondo trebatua izanaren aldetik— horrela hitz egitea? Izan ere, euskararen historian inoiz izan bada ondo prestaturiko gazteria, oraingoa da. Eta ikuspuntu horretatik ulertuta, itzulinguru eta zehar-esanik gabe, heldutasun falta larria eta oroimen historikorik eza litzateke arestian jasotakoa bezalako iritzia izatea.

Alabaina, gure gizartean dirauen erdararen aldeko inertziari erreparatuta, batek pentsa dezake *abandonuan sentitzen den belaunaldiko* hezkuntza sistema euskalduna itxurazko edo fikziozkoa dela. Pentsamendu hori, halere, e rraz uxa daiteke euskararen normalizazioa prozesu gisa ulertuz gero: hizkuntz normalkuntzak aurrerapauso handiak eman ditu hainbat esparrutan, eta oraindik euskaldundu ez diren eremuak lantzeke ditugunak dira, horietan ere egoera iraularazi arte; oraingoa ez dugu jo behar, ez, behin-betiko eta zinezko errealitatetzat. Kontua da, hizkuntz aldaketa horrek denbora luze eta ahalegin handiak eskatzen dituela, eta oraindik ezin izan dugula eus-

kararen berreskuratze prozesua amaitu; horri segida ematea da *belaunaldi abandonatuari* uzten diogun herentzia eta eginbeharra.

Egungo hizkuntz egoera horrela ulertzen ez duenak, amnesia historikoa eta ezjakintasun soziolinguistiko nabarmena adierazten ditu.

Euskalgintzaren beharrezko jarduna

Gabezia handiak diren memoria historikoaren falta eta soziolinguistikazko ezjakintasuna, norbanakoak ez ezik kolektiboak ere badira; guztien artean landu eta zuzendu beharrekoak, hain zuzen ere.

Horregatik, *belaunaldi abandonatu* horren uste okerrari aurre egin behar diogu, gazte horiek euskalduntze prozesua zuzen uler dezaten. Jakinarazi behar diegu ibilbide luze horretan, azken hamarkadetako pausoak garrantzitsuak direla, baina inolaz ere azkenekoak. Abiaturiko bidean *belaunaldi abandonatu* horrek ere badu erronka handiko zeregina.

Beraz, euskalgintzak erantzukizun bikoitza ere badu uste ustel horien aurrean: batetik, soziolinguistikazko formazioa gizartean hedatu, hizkuntza berreskuratze jardunaren mardultasuna eta korapilatsutasuna uler ditzaten. Bestetik, euskalgintzak gizartearen egungo egoera eta premiei erantzungo badie, mezu berriak hedatu beharko ditu. Soilik horrela izango dugu gizartea prest egungo errealitatea eraldatzen engaiatzeko.

Labur ditzagan, amaitzeko, idazlan honen muina eta mamia: egoera jakin baten aurrean hamaika irtenbide proposa daiteke sarri, baina estrategia egokia bakarra izaten da, eta ez nolana hikoia.^o